

ГРАФИК ДИЗАЙН ОРҚАЛИ О‘ҚУВЧИЛАРНИНГ ИЈОДИЙ ФИКРЛАШ ҚОБИЛИЯТИНИ РИВОЈЛАНТИРИШ

Boymuratov Erkin Kamolovich

Farg‘ona ICHSHUI maxsus texnikumi

maxsus fan o‘qituvchisi

Аннотатсия. Mazkur maqolada zamonaviy ta’lim jarayonida grafik dizayn vositalaridan foydalanish orqali o‘quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish masalalari yoritilgan. Tadqiqotda grafik dizaynning pedagogik salohiyati, uni o‘quv jarayoniga tatbiq etish metodikasi hamda amaliy faoliyat jarayonida qo‘lga kiritilgan natijalar tahlil qilingan. Muallif tomonidan Farg‘ona ICHSHUI maxsus texnikumida o‘tkazilgan kuzatuv, pedagogik tajriba va so‘rovnoma natijalari asosida grafik dizayn topshiriqlarining o‘quvchilar tafakkurini faollashtirish, kompozitsion va assotsiativ tafakkurni shakllantirishdagi o‘rni ilmiy asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari kasb-hunar ta’limi tizimida ijodiy loyihaviy faoliyatni tashkil etish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Калит so‘zlar: grafik dizayn, ijodiy fikrlash, ta’lim texnologiyalari, vizual savodxonlik, kompozitsion tafakkur, raqamli vositalar, loyihaviy faoliyat, kasb-hunar ta’limi.

Аннотация. В данной статье освещаются вопросы развития творческого мышления учащихся посредством использования средств графического дизайна в современном образовательном процессе. В исследовании проанализирован педагогический потенциал графического дизайна, методика его внедрения в учебный процесс, а также результаты, достигнутые в ходе практической деятельности. На основе результатов наблюдения, педагогического эксперимента и анкетирования, проведённых автором в специальном техникуме МВД Ферганской области, научно обоснована роль

заданий по графическому дизайну в активизации мышления учащихся, формировании композиционного и ассоциативного мышления. Результаты исследования служат разработке практических рекомендаций по организации творческой проектной деятельности в системе профессионального образования.

Ключевые слова: графический дизайн, творческое мышление, образовательные технологии, визуальная грамотность, композиционное мышление, цифровые инструменты, проектная деятельность, профессиональное образование.

Annotation. This article addresses the development of students' creative thinking through the use of graphic design tools in the modern educational process. The study analyzes the pedagogical potential of graphic design, the methodology of its implementation in the educational process, and the results obtained through practical activity. Based on the results of observation, a pedagogical experiment, and a survey conducted by the author at the Fergana Special Technical School of the Ministry of Internal Affairs, the role of graphic design assignments in activating students' thinking and forming compositional and associative thinking is scientifically substantiated. The findings of the study contribute to the development of practical recommendations for organizing creative project-based activity within the vocational education system.

Keywords: graphic design, creative thinking, educational technologies, visual literacy, compositional thinking, digital tools, project-based activity, vocational education.

Kirish

Jamiyat taraqqiyotining hozirgi bosqichida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi ta'lim jarayoniga yangi talablarni qo'yimoqda. O'quvchi shaxsida nafaqat fanga oid bilim va ko'nikmalarni, balki mustaqil,

tanqidiy va ijodiy fikrlash qobiliyatini shakllantirish zamonaviy pedagogikaning ustuvor vazifalaridan biriga aylandi. Ushbu jarayonda vizual axborotni idrok etish, uni tahlil qilish va yangi shaklda qayta yaratish ko'nikmalari alohida ahamiyat kasb etadi, zero raqamli muhitda inson ongi kundalik hayotda katta hajmdagi vizual axborot bilan muloqotda bo'ladi.

Grafik dizayn - kompozitsiya, rang, shakl, shrift va tasvir vositalari yordamida g'oyani vizual shaklda ifodalash san'ati va texnologiyasi bo'lib, u nafaqat estetik, balki kognitiv funksiyani ham bajaradi. O'quv jarayoniga grafik dizayn elementlarini tatbiq etish o'quvchida muammoni ko'rish, muqobil yechimlarni izlash, fikrni obrazli va tizimli tarzda ifodalash kabi ijodiy fikrlash komponentlarini rivojlantirish imkonini beradi.

Maxsus texnikum, kasb-hunar ta'limi muassasalarida, jumladan, ichki ishlar organlari tizimidagi maxsus texnikumlarda o'quvchilarning kelgusi kasbiy faoliyatida tahliliy va ijodiy yondashuv talab etiladigan vaziyatlar ko'p uchraydi. Shu sababli o'quv jarayonida grafik dizayn asoslarini o'rgatish, amaliy loyihaviy topshiriqlar orqali ijodiy tafakkurni rivojlantirish dolzarb pedagogik muammo sifatida qaralishi lozim.

Tadqiqotning maqsadi - grafik dizayn vositalari va topshiriqlarining o'quvchilarda ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishdagi pedagogik samaradorligini nazariy va amaliy jihatdan asoslashdan iborat.

Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi: grafik dizaynning pedagogik-psixologik mohiyatini yoritish; ijodiy fikrlashni rivojlantirishga qaratilgan mashg'ulotlar tizimini ishlab chiqish; tajriba-sinov ishlarini tashkil etish va olingan natijalarni tahlil qilish; amaliy tavsiyalar shakllantirish.

TADQIQOT METODOLOGIYASI (MATERIALLAR VA METODLAR)

Tadqiqot Fargʻona ICHSHUI maxsus texnikumi negizida 2025–2026 oʻquv yilida olib borildi. Tajriba-sinov ishlariga jami 48 nafar oʻquvchi jalb etildi, ular tasodifiy tanlov asosida nazorat guruhi (24 nafar) va tajriba guruhi (24 nafar) ga ajratildi. Tajriba guruhida maxsus ishlab chiqilgan, grafik dizayn elementlarini oʻz ichiga olgan qoʻshimcha mashgʻulotlar tizimi joriy etildi, nazorat guruhida esa anʻanaviy metodika asosida dars jarayoni davom ettirildi.

Tadqiqot davomida quyidagi metodlardan foydalanildi:

- pedagogik kuzatuv metodi - oʻquvchilarning topshiriqlarni bajarish jarayonidagi faolligi, gʻoyalar ilgari surishi va yechim izlash uslubini kuzatish;
- pedagogik tajriba (eksperiment) metodi - dastlabki va yakuniy bosqichlarda oʻquvchilarning ijodiy fikrlash darajasini aniqlash;
- soʻrovnoma va anketa metodi - oʻquvchilarning grafik dizayn topshiriqlariga munosabatini, motivatsiyasini oʻrganish;
- statistik tahlil metodi - olingan miqdoriy maʼlumotlarni qayta ishlash va taqqoslash.

Ijodiy fikrlash darajasini baholash uchun uchta asosiy mezon belgilandi: gʻoyalar soni va xilma-xilligi (fluentlik), yechimlarning oʻziga xosligi (originallik) hamda gʻoyani vizual-kompozitsion jihatdan tugal ifodalay olish (bajarilganlik darajasi). Har bir mezon 0–10 ballik shkala asosida baholandi.

NATIJARAR

Tajriba boshlanishidagi diagnostika natijalariga koʻra, ikkala guruh oʻrtasida ijodiy fikrlash koʻrsatkichlari boʻyicha sezilarli farq qayd etilmadi (tajriba guruhida

oʻrtacha ball 4,8, nazorat guruhida 4,9). Bu ikkala guruhning boshlangʻich saviyasi taxminan bir xil ekanligidan dalolat beradi.

Oʻn ikki haftalik mashgʻulotlar tizimi yakunida oʻtkazilgan yakuniy diagnostika quyidagi natijalarni koʻrsatdi:

Mezon	Tajriba guruhi (oʻrt. ball)	Nazorat guruhi (oʻrt. ball)	Farq
Fluentlik (gʻoyalar soni)	7,6	5,3	+2,3
Originallik	7,2	5,0	+2,2
Bajarilganlik darajasi	8,0	5,8	+2,2
Umumiy oʻrtacha	7,6	5,4	+2,2

Jadval maʼlumotlaridan koʻrinib turibdiki, tajriba guruhida barcha mezonlar boʻyicha nazorat guruhiga nisbatan sezilarli oʻsish kuzatildi. Xususan, fluentlik koʻrsatkichi boʻyicha farq 2,3 ballni, originallik boʻyicha 2,2 ballni tashkil etdi. Soʻrovnoma natijalariga koʻra, tajriba guruhidagi oʻquvchilarning 82 foizi grafik dizayn topshiriqlarini bajarish jarayonida oʻz fikrlarini erkin ifodalash imkoniyati paydo boʻlganini, 76 foizi esa mashgʻulotlar davomida vaqt tez oʻtganini va topshiriqqa qiziqish ortganini qayd etdi.

MUHOKAMA

Olingan natijalar grafik dizayn topshiriqlarining oʻquv jarayoniga tatbiq etilishi oʻquvchilarda ijodiy fikrlashning barcha asosiy komponentlariga - fluentlik,

originallik va g'oyani amalga oshirish qobiliyatiga - ijobiy ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi. Bu natija ijodiy fikrlash muammosi bo'yicha ilgari o'tkazilgan tadqiqotlarda ta'kidlangan xulosalar bilan uyg'un bo'lib, vizual-amaliy faoliyatning tafakkur jarayonlarini faollashtirishdagi rolini yana bir bor tasdiqlaydi.

Ayniqsa e'tiborga molik jihat shundaki, grafik dizayn topshiriqlari o'quvchilarni nafaqat tayyor yechimni topishga, balki bir necha muqobil variantlarni ishlab chiqishga undaydi, bu esa fikrlashning moslashuvchanligini oshiradi. Bundan tashqari, topshiriqlarning loyihaviy xarakterga ega bo'lishi - ya'ni g'oyadan yakuniy mahsulotgacha bo'lgan yo'lni mustaqil bosib o'tish - o'quvchida mas'uliyat va o'z-o'zini nazorat qilish ko'nikmalarini ham shakllantiradi.

Shu bilan birga, tadqiqot davomida ayrim qiyinchiliklar ham aniqlandi: dastlabki bosqichda bir qator o'quvchilarda raqamli vositalardan foydalanish ko'nikmasining yetarli emasligi, shuningdek ba'zi o'quvchilarda tayyor namunalarga taqlid qilish tendensiyasining kuzatilishi. Bu holat grafik dizayn asoslarini o'qitishda bosqichma-bosqich yondashuv va individual maslahat berish tizimini kuchaytirish zaruratini ko'rsatadi.

XULOSA

O'tkazilgan tadqiqot natijalari grafik dizayn vositalari va amaliy topshiriqlardan foydalanish o'quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishda samarali pedagogik vosita ekanligini ko'rsatdi. Tajriba guruhida ijodiy fikrlash ko'rsatkichlarining sezilarli darajada oshgani grafik dizayn asosidagi amaliy va loyihaviy mashg'ulotlarni kasb-hunar ta'limi jarayoniga keng joriy etish samarali ekanligini tasdiqladi. Shu bois o'quv dasturlariga grafik dizayn bo'yicha amaliy mashg'ulotlarni bosqichma-bosqich kiritish, o'quvchilarning mustaqil g'oya va kreativ yechimlar ishlab chiqishiga imkon beruvchi topshiriqlardan foydalanish, o'qituvchilarning raqamli kompetensiyalarini oshirish hamda ijodiy fikrlashni muntazam baholash mexanizmlarini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Yoʻldoshev J.Gʻ., Usmonov S.A. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. Toshkent: Oʻqituvchi, 2019. 320 b.
2. Tojiboyeva D.A. Taʼlimda ijodiy fikrlashni rivojlantirish metodikasi. Toshkent: Fan va texnologiya, 2021. 184 b.
3. Musurmonova O. Milliy istiqlol va yoshlar maʼnaviy dunyoqarashi. Toshkent: Oʻqituvchi, 2018. 256 b.
4. Xoliqberdiyev K.R. Kasb-hunar taʼlimida loyihaviy faoliyatni tashkil etish. Toshkent: TDPU nashriyoti, 2022. 148 b.
5. Rahimov Z.T. Vizual savodxonlik va zamonaviy taʼlim texnologiyalari. Samarqand: SamDU nashriyoti, 2020. 176 b.
6. Ergashev I.T. Oʻquvchilarda ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari. Fargʻona: FarDU nashriyoti, 2023. 132 b.
7. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте. Москва: Просвещение, 1991. - 93 с.
8. Ильясов Д.Ф. Педагогические условия развития творческого мышления обучающихся. - Челябинск: ЧИППКРО, 2020. 210 с.
9. Ambrose G., Harris P. Basics Graphic Design 01: Design Thinking. London: Bloomsbury Publishing, 2018. 184 p.
10. Lupton E. Graphic Design Thinking: Beyond Brainstorming. New York: Princeton Architectural Press, 2011. 176 p.
11. Runco M.A. Creativity: Theories and Themes - Research, Development, and Practice. 2nd ed. San Diego: Academic Press, 2014. 528 p.
12. Robinson K. Out of Our Minds: Learning to be Creative. Chichester: Capstone Publishing, 2011. 336 p.